

Tabela 6 Zestawienie wskaźników użytych do wyznaczenia obszaru rewitalizacji

Jednostka strukturalna/ sołectwo	Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystającej ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze	Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze	Udział budynków podłączonych do zbiorczej sieci ciepłowniczej względem ogółu budynków danego obszaru	Udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw
Centrum wraz z okolicami Jeziora Sępoleńskiego	18,15%	5,95%	31,85%	0,30%	Nie dotyczy
Niechorz	17,85%	9,35%	28,43%	Nie dotyczy	57,65%
Włóścibórz	18,52%	10,88%	43,43%	Nie dotyczy	52,27%
Sikorz	17,71%	10,76%	57,14%	Nie dotyczy	50,72%
Wysoka Krajeńska	10,64%	21,28%	65,52%	Nie dotyczy	51,51%
Zalesie	10,34%	17,24%	51,43%	Nie dotyczy	41,86%
Średnia dla gminy	17,10%	6,45%	29,97%	0,83%	41,47%

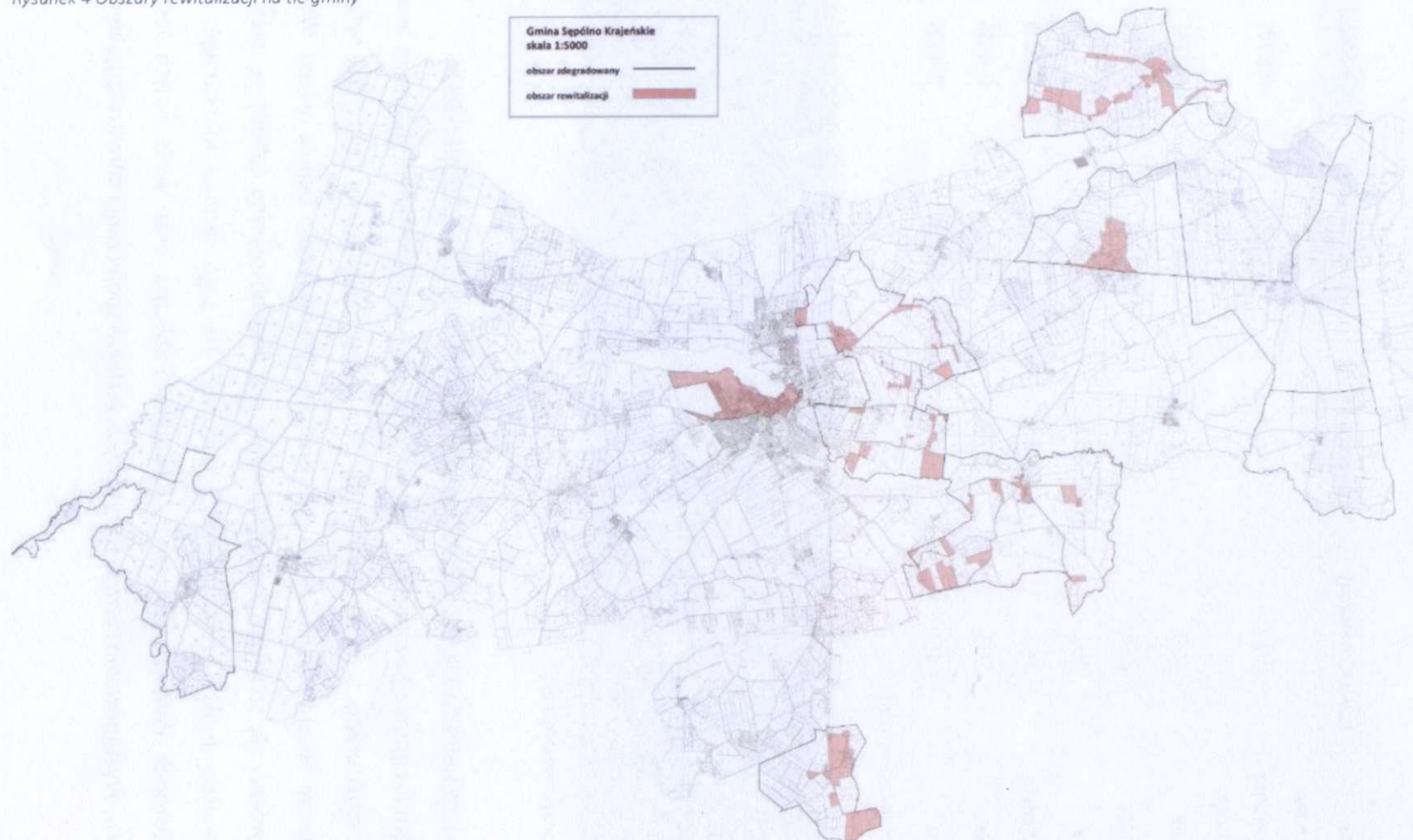
Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 7 Występowanie stanu kryzysowego na obszarze rewitalizacji

Jednostka strukturalna/sołectwo	Zjawisko starzenia się społeczeństwa	Niska samowystarczalność gospodarstw domowych	Niska samowystarczalność ekonomiczna rodziców	Niewystarczające zagospodarowanie w instalacje techniczne	Niska jakość środowiska naturalnego
Centrum wraz z okolicami Jeziora Sępoleńskiego	Stan kryzysowy	Brak	Stan kryzysowy	Stan kryzysowy	Nie dotyczy
Niechorz	Stan kryzysowy	Stan kryzysowy	Brak	Nie dotyczy	Stan kryzysowy
Włóścibórz	Stan kryzysowy	Stan kryzysowy	Stan kryzysowy	Nie dotyczy	Stan kryzysowy
Sikorz	Stan kryzysowy	Stan kryzysowy	Stan kryzysowy	Nie dotyczy	Stan kryzysowy
Wysoka Krajeńska	Stan kryzysowy	Stan kryzysowy	Stan kryzysowy	Nie dotyczy	Stan kryzysowy
Zalesie	Stan kryzysowy	Stan kryzysowy	Stan kryzysowy	Nie dotyczy	Stan kryzysowy

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 4 Obszary rewitalizacji na tle gminy



Źródło:

Opracowanie

własne.

Powierzchnia obszaru rewitalizacji na obszarach wiejskich zawężona została do terenów zamieszkałych.

Tabela 8 Obszar rewitalizacji

Obszar	Powierzchnia [ha]	% powierzchni	Ludność	% ludności
Centrum wraz z okolicami Jeziora Sępoleńskiego	2917	18,42%	117,1	0,51%
Niechorz	469	2,95%	84,8	0,37%
Włocibórz	288	1,81%	103,6	0,45%
Sikorz	451	2,83%	61,6	0,27%
Wysoka Krajeńska	141	0,88%	87,5	0,38%
Zalesie	203	1,27%	112,2	0,49%
<b>SUMA:</b>	<b>4469</b>	<b>28,16%</b>	<b>566,8</b>	<b>2,47%</b>

Źródło: Opracowanie własne.

Rysunek 5 Wyliczenia dla obszaru rewitalizacji

#### OBSZAR REWITALIZACJI

4469 mieszkańców = 28,16% < 30% mieszkańców gminy

566,8 ha = 2,47% < 20% powierzchni gminy

Źródło: Opracowanie własne.

Przedstawiony poniżej opis przedstawia uzasadnienie wyboru obszaru rewitalizacji.

W Lokalnym Programie Rewitalizacji dla gminy Sępólno Krajeńskie przeprowadzono analizę 4 jednostek strukturalnych na terenie miasta. Jako obszar o najwyższym priorytecie określono teren centrum miasta Sępólno Krajeńskie wraz z okolicami Jeziora Sępoleńskiego. Wybrany obszar wyróżnia się spośród otaczającej tkanki miejskiej historyczną zabudową mieszkalną i różnorodnością funkcji o charakterze publicznym. Na jego terenie funkcjonuje: Urząd Miejski, Ośrodek Pomocy Społecznej, Biblioteka Publiczna oraz wiele innych instytucji publicznych. Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej i infrastrukturalnej może

stać się przyczyną utraty centrotwórczej funkcji wybranego obszaru, w konsekwencji pogłębiając stan degradacji na jego terenie.

Obszar wiejski podzielono na 24 sołectwa, dla których dokonano delimitacji obszaru rewitalizacji. Z pośród nich wybrano sołectwa Niechorz, Włóścibórz, Sikorz, Wysoka Krajeńska i Zalesie, które cechują się występowaniem stanu kryzysowego.

Teren działania sołectwa Niechorz obejmuje wieś Niechorz, Komierówko i osadę Siedlisko. Na terenie sołectwa znajdują się popegeerowskie osiedla budynków wielorodzinnych, które zamieszkałe są przez wielodzietne i wielopokoleniowe rodziny, u których dostrzega się zjawisko dziedziczenia biedy i marazmu społecznego. Alienacja i wykluczenie lokalnej społeczności wywołanej regresem obszarów popeerowskich, stanowi barierę w rozwoju wielu sfer, tj. społecznej, gospodarczej i przestrzennej. Zaplanowane działania rewitalizacyjne pozytywnie oddziaływać będą na obszar rewitalizacji, przyczyniając się do zrównoważonego rozwoju obszaru sołectwa.

Sołectwo Włóścibórz obejmuje wieś Włóścibórz i Włóścibórek. Na jego terenie sołectwa funkcjonuje świetlica wiejska stanowiąca centrum życia towarzyskiego i kulturalnego mieszkańców wsi. Oferta świetlicy wiejskiej nie jest dopasowana do osób starszych. Większość zajęć skierowana jest do dzieci i młodzieży. Osoby starsze, które stanowią znaczą część mieszkańców sołectwa, potrzeby kulturalne muszą realizować poza terenem Włóściborza. Ponadto, na terenie sołectwa wiele gospodarstw domowych i rodzin korzysta z pomocy środowiskowej. Brak funduszy stanowi barierę w dostępie do usług społecznych, przyczyniając się do pogłębienia zjawiska marginalizacji i wykluczenia społecznego.

Sołectwo Sikorz obejmuje wieś o tej samej nazwie. Sikorz jest bardzo starą miejscowością, która kiedyś była własnością rodziny Orlandów. Obecnie zamieszkała jest przez wielopokoleniowe rodziny. Część mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa, pozostała część pracuje w różnych gałęziach gospodarki i zakładach przemysłowych. Znaczny odsetek mieszkańców stanowią osoby utrzymujące się z emerytur lub rent. Ze względu na atrakcyjne położenie przy dużych kompleksach leśnych i bliskości miasta, sołectwo posiada doskonałe warunki do rozwoju społeczno-gospodarczego. Jednak ze względu na negatywne zjawiska w sferze społecznej i środowiskowej, rozwój sołectwa jest zahamowany. Nadmierne

korzystanie z pomocowych świadczeń społecznych i wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym, przyczyniające się do wykluczenia mieszkańców z życia społecznego i publicznego, prowadzi do pogłębienia stanu kryzysowego w sołectwie.

Sołectwo Wysoka Krajeńska obejmuje swoim zasięgiem jedynie wieś Wysoką Krajeńską. W obrębie jednostki funkcjonuje świetlica wiejska stanowiąca centrum życia społeczno-kulturalnego mieszkańców i będąca miejscem aktywizacji lokalnej społeczności. Mieszkańcy często podejmują oddolne inicjatywy na rzecz poprawy jakości życia na obszarze sołectwa. Analiza wskaźnikowa wykazała jednak znaczny odsetek osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, co świadczy o zróżnicowaniu mieszkańców i występujących podziałach. Ponadto na ponad połowę wszystkich dzieci do 17 roku życia zamieszkujących Wysoką Krajeńską rodzice otrzymują zasiłki rodzinne, co potwierdza brak samowystarczalności ekonomicznej części rodzin. Jednostkę zamieszkuje również bardzo wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (najwyższy spośród wszystkich sołectw na terenie gminy), jednak infrastruktura i dostęp do usług społecznych nie są dostosowane do ich potrzeb.

W skład sołectwa Zalesie wchodzi jedynie wieś o tej samej nazwie. Jednostka ma charakter typowo rolniczy, a zamieszkiwana jest przez wielopokoleniowe rodziny. Wśród gospodarstw przeważają duże gospodarstwa rolne nastawione na wielkotowarową produkcję zwierzęcą (w szczególności produkcję żywca i mleka). Warto nadmienić, że na jej terenie działalność prowadzi Zakład Mleczarski „LACPOL”, funkcjonuje Szkoła Podstawowa oraz świetlica wiejska. Ostatni z wymienionych obiektów to centrum życia kulturalno-rozrywkowego, umożliwiające aktywne spędzanie czasu dzieciom i młodzieży oraz pozostałym mieszkańcom jednostki. Istotnym problemem w obrębie sołectwa jest wysoki odsetek osób pozostających beneficjentami opieki społecznej oraz stosunkowo wysoki (w porównaniu do średniej dla gminy) odsetek dzieci do 17 roku życia, na które rodzice pobierają zasiłki rodzinne. Świadczy to o trudnej sytuacji materialnej mieszkańców, często doświadczaniu również wykluczenia społecznego. Odnotowano także znaczny udział ludności w wieku poprodukcyjnym, co wskazuje na zjawisko starzenia się społeczeństwa, które w konsekwencji może grozić wyludnieniem sołectwa i brakiem zastępowalności pokoleń. Ponadto infrastruktura, usługi czy

oferta kulturalna nie są przystosowane do potrzeb osób starszych, co oddziałuje na jakość ich życia.

## 5. Szczegółowa diagnoza obszaru rewitalizacji

### 5.1 Obszar 1: Centrum miasta Sępólno Krajeńskie wraz z okolicami Jeziora Sępoleńskiego

Na obszar Centrum miasta Sępólno Krajeńskie wraz z okolicami Jeziora Sępoleńskiego składają się następujące ulice:

- Kisielewskiego,
- Sawickiej,
- Krasickiego,
- Orzeszkowej,
- Słoneczna,
- Wojska Polskiego,
- Zakątek,
- Turystyczna,
- Na Skarpie,
- Plażowa,
- Letniskowa,
- Kwiatowa,
- Wypoczynkowa,
- Wczasowa,
- Zielona,
- Sadowa,
- Polna,
- Jeziorna,
- Krzyżowa,
- Podgórna,
- Krótka,
- Hallera,
- Młyńska,
- Plac Wolności,
- Kościelna,
- Ratuszowa,
- Studzienna,
- Farna,
- Średnia,
- Boczna,
- Kościuszki,
- Wodna,
- Nowy Rynek.

Na obszarze wskazanym do rewitalizacji w mieście zdiagnozowano występowanie następujących problemów:

1. Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze;
2. Wysoki udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze;
3. Wysoki udział budynków podłączonych do zbiorczej sieci ciepłowniczej względem ogółu budynków danego obszaru.

*Wysoki odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze*

Analizując **przyczyny** występowania stanu kryzysowego na obszarze miasta wymienić należy różnicowaną zabudowę miejską. Centrum wraz z okolicami Jeziora Sępoleńskiego składa się



w przeważającej większości z historycznej zabudowy, której mieszkańcami są osoby starsze. Na obszarze tym znajduje się największa liczba budynków wybudowanych przed rokiem 1989. Młode osoby decydują się na osiedlanie w młodszych częściach miasta, gdzie znajdują się nowe, dostosowane do ich wymagań budynki wraz z równie dobrze rozwiniętą infrastrukturą (jak w przypadku obszarów centralnych).

Przedstawiając **skutki** dla procesu starzenia się społeczeństwa wymienić należy wieloaspektowy charakter zjawiska: w sferze ekonomii, opieki zdrowotnej, ale również relacji interpersonalnych i międzypokoleniowych. Wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym stanowi wyzwanie dla budżetu gminy, pojawia się bowiem potrzeba budowania oferty sprzyjających zdrowemu starzeniu się. Ponadto, większość osób starszych ma problem w nawiązywaniu nowych kontaktów z osobami z dalszego otoczenia, dlatego tak trudna jest aktywizacja seniorów i ich integracja z innymi środowiskami społecznymi.

*Wysoki udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze*

Na obszarze rewitalizacji zdiagnozowano problem wysokiego udziału dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny. Niewielki dochód rodziców **powoduje**, że dzieci z takich rodzin znacznie rzadziej korzystają z oferty sportowej czy kulturowej, a także z dodatkowych lekcji wspomagających lub wyrównujących zaległości w nauce. Mają zatem ograniczony dostęp do korzystania z zajęć dydaktyczno-wyrównawczych czy korekcyjno-kompensacyjnych.

**Głównym skutkiem** stanu kryzysowego jest zagrożenie występowania lub występowanie wykluczenia społecznego. Brak wystarczających środków finansowych, które pozwoliłyby na rozwijanie pasji i hobby powodują, że dzieci odczuwają coraz większą izolację oraz dostrzegają różnicę między nimi a rówieśnikami. W niektórych przypadkach rodziców nie stać na zakup podręczników, czyli podstawowych materiałów edukacyjnych, czy sfinansowanie wycieczki szkolnej. Sfera materialna przekłada się także na psychologiczną i emocjonalną u dzieci: zaniżona samoocena, brak pewności siebie oraz wiary we własne możliwości.

*Wysoki udział budynków podłączonych do zbiorczej sieci ciepłowniczej względem ogółu budynków danego obszaru*

Przyłącza do zbiorczej sieci ciepłowniczej znajdują się głównie w okolicach Jeziora Sępoleńskiego i rzeki, gdzie dominuje nowa zabudowa miejska. Mała liczba przyłączy do zbiorczej sieci ciepłowniczej w Centrum miasta Sępólno Krajeńskie wraz z okolicami Jeziora Sępoleńskiego **wynika** z niewystarczającego zagospodarowania budynków pod instalacje techniczne. Problem niewyposażenia mieszkania w zbiorczą sieć ciepłowniczą dotyczy przede wszystkim zabudowy mieszkaniowej, która powstała przed 1989 rokiem. Stan budynków uniemożliwia (lub jest to nieopłacalne finansowo) montaż przyłączy do zbiorczej sieci ciepłowniczej, przez co lokatorzy zmuszeni są do opalania mieszkań we własnym zakresie.

**Skutkiem** niewielkiej liczby przyłączy budynków do zbiorczej sieci ciepłowniczej jest obniżenie poczucia bezpieczeństwa i komfortu użytkowników lokali. Źródło ciepła znajduje się w budynku, co zwiększa zagrożenie zatrucia się tlenkiem węgla. Dodatkowo mieszkania w zdecydowanej większości opalane są węglem, co oddziałuje także na środowisko i jakość powietrza na tym terenie.

#### *Lokalny potencjał*

**Potencjałem** Centrum miasta Sępólno Krajeńskie wraz z okolicami Jeziora Sępoleńskiego jest funkcja centrotwórcza. Na jego terenie zlokalizowany jest Plac Wolności i Plac Przyjaźni. Jak wspomniano, na obszarze wskazanym do rewitalizacji funkcjonuje wiele instytucji publicznych, w tym m.in. Dom Kultury, Sąd Rejonowy czy placówki edukacyjne. Ponadto duża liczba punktów handlowo-usługowych świadczy o dobrej dostępności do podstawowych usług. Położenie jednostki wiąże się także z dogodną komunikacją i możliwościami przemieszczania się, zarówno w jej obrębie, jak i pomiędzy terenami ościennymi.

W obszarze rewitalizacji przy Centrum Aktywności Społecznej funkcjonuje także Uniwersytet Trzeciego Wieku, który cieszy się dużą popularnością. Wśród osób starszych dostrzega się zatem wzrost świadomości w zakresie dbania zarówno o swoje zdrowie, jak i potrzebę aktywnego starzenia się. Wskazuje to na konieczność podejmowania działań mających na celu włączanie seniorów w życie publiczne i kulturalne. Poza wskazanym Uniwersytetem Trzeciego Wieku na obszarze rewitalizacji funkcjonują również inne organizacje pozarządowe, których obecność i chęć działania będą pomocne przy realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

## 5.2 Obszar 2: Niechorz

Na terenie sołectwa Niechorz zdiagnozowano występowanie następujących problemów:

1. Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze;
2. Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze;
3. Wysoki udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw.

*Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze*

**Jednym z powodów** występowania problemów w obszarze Niechorza jest sytuacja wynikająca z funkcjonowania dawnych Państwowych Gospodarstw Rolnych na tym terenie. Mieszkańcy sołectwa, których kompetencje i kwalifikacje nie są dopasowane do lokalnego rynku pracy, nie mogą znaleźć zatrudnienia. W konsekwencji zaczynają korzystać ze środowiskowej pomocy społecznej. Różnice w uzyskiwanych dochodach przyczyniają się do pogłębienia dysproporcji pomiędzy mieszkańcami, tym samym wpływając na negatywne postrzeganie części społeczeństwa i występowanie zjawiska wykluczenia społecznego.

**Skutkiem** nadmiernego korzystania ze świadczeń jest brak chęci do podejmowania pracy w celu poprawienia swojej sytuacji materialnej. W przypadku, gdy wysokość pobieranych zasiłków jest na tyle wysoka, że wystarcza danej rodzinie, niechętnie podejmowane są działania związane z własnym rozwojem, poszukiwaniem pracy lub poprawieniem standardu swojego życia. Dostrzega się również zjawisko dziedziczenia biedy i marazmu społecznego.

*Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze*

Sołectwo Niechorz leży stosunkowo blisko miasta Sępólno Krajeńskie, dlatego osoby młode często decydując się na edukację czy pracę w mieście, w konsekwencji zmieniają miejsce zamieszkania. Osoby starsze, które w przeszłości były pracownikami Państwowego Gospodarstwa Rolnego, pozostają na osiedlach dawnego zakładu pracy. Mimo, że od likwidacji gospodarstw państwowych w rolnictwie minęło już kilkanaście lat, środowiska

popegeerowskie nie zatraciły swojej odrębności. Obserwuje się tendencję utrwalania mechanizmów utrudniających asymilację społeczną tej społeczności.

**W konsekwencji** tak duży odsetek seniorów wiąże się z potrzebą dostosowania do ich potrzeb obiektów infrastruktury społecznej, kulturalnej, rekreacyjnej i transportowej, która na terenie sołectwa jest niewystarczająca. W związku ze starzeniem się społeczeństwa, przy jednoczesnym stosunkowo dobrym zdrowiu seniorów, należy szczególnie zadbać o aktywizację tej grupy wiekowej. Świetlica wiejska, która działa na terenie sołectwa, nie posiada oferty kulturalnej skierowanej do osób starszych.

#### *Udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw*

W sołectwie Niechorz zdiagnozowanym problemem w sferze środowiskowej jest znaczny udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu. Zgodnie z Programem Usuwania Wyrobów Zawierających Azbest Gminy Sępólno Krajeńskie, każdy właściciel obiektu, na którym znajdują się takie wyroby, ma obowiązek usunięcia ich do roku 2032. Właściciele nieruchomości są często niechętni wymianie, która wiąże się z pokryciem kosztów nowego pokrycia dachowego (zdjęcie pokrycia z azbestem, jego transport oraz utylizacja), nie zawsze są także świadomi zagrożenia zdrowotnego, jakie wiąże się z nieusunięciem materiałów szkodliwych.

**Skutkiem** znacznej liczby wyrobów azbestowych na terenie sołectwa (jak również dla całego regionu), jest chorobotwórcze jego działanie, wynikające z wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Znaczna liczba budynków, posiadających niezutyliizowany azbest, obniża jakość życia mieszkańców sołectwa, a także wpływa na zmniejszenie poziomu atrakcyjności jego zamieszkania, w konsekwencji doprowadzając do wzmożonych ruchów migracyjnych.

#### *Lokalny potencjał*

Walory przyrodniczo-krajobrazowe sołectwa Niechorz stanowią o potencjale tego obszaru. Położenie przy dużych kompleksach leśnych, dostępie do jeziora i rzeki oraz bliskość do głównego ośrodka gminy i powiatu – miasta Sępólno Krajeńskie, stwarza dogodne warunki do rozwoju sołectwa, jako atrakcyjnego miejsca do zamieszkania. Utworzenie nowych miejsc pracy będzie możliwe poprzez rozwój branży turystycznej, a także przydrożnych barów

szybkiej obsługi i zajazdów z miejscami noclegowymi przy krajowej trasie nr 25. Istotnym potencjałem sołectwa jest świetlica wiejska, która stanowi centrum życia towarzyskiego i kulturalnego mieszkańców. W świetlicy organizowane są zajęcia skierowane przede wszystkim do najmłodszych mieszkańców. Pomieszczenie świetlicy wykorzystywane jest również jako oddział przedszkolny dla maluchów, a także jako miejsce spotkań w władzami samorządowymi. Na terenie sołectwa Niechorz działa nieformalna grupa pn. Grupa Odnowy Wsi Niechorz. Na rzecz rozwoju jednostki i jej mieszkańców pozyskuje fundusze z zewnątrz.

### 5.3 Obszar 3: Włóścibórz

Na terenie sołectwa Włóścibórz zdiagnozowano występowanie następujących problemów:

1. Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze;
2. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze;
3. Wysoki udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze;
4. Wysoki udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw.

*Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze*

Na terenie sołectwa Włóścibórz odnotowano wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem. **Przyczyną** pobierania zasiłków pomocowych jest najczęściej ubóstwo (11,71% mieszkańców sołectwa), niepełnosprawność (6,87% mieszkańców sołectwa) i bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (3,54% mieszkańców sołectwa)<sup>26</sup>. Wymienione powody generują nowe problemy w postaci deprivacji jednostek i ich rodzin w różnych sferach: zawodowej, edukacyjnej, mieszkaniowej, kulturalnej itd. **Skutkiem** czego jest niekorzystanie z pełni praw i przywilejów społecznych, wycofanie z życia publicznego, a także negatywna postawa wobec zmian, co znacznie utrudnia przeprowadzenie jakichkolwiek działań. Bardzo powszechnym

<sup>26</sup> Źródło danych: Ośrodek Pomocy Społecznej w Sępólnie Krajeńskim, [stan na 31.12.2015 r.].

zjawiskiem w tego typu środowiskach jest również dziedziczenie biedy, przez co utrwała się dotychczasowy sposób życia, a jednostki nie dążą do poprawy swojego statusu.

#### *Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze*

Wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym **generuje problem** zmniejszania się potencjału opiekuńczego rodziny (co potwierdza się również w zdiagnozowanym problemie jakim jest wysoki udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny); obciążeniem systemu emerytalnego czy zwiększeniem kosztów opieki instytucjonalnej. Na terenie Włociborza nie działa żaden ośrodek zdrowia, a najbliższy punkt medyczny znajduje się w mieście Sępólno Krajeńskie. Niedostateczny dostęp do usług społecznych i opiekuńczych, są dodatkowymi czynnikami wpływającymi na proces wykluczenia z życia społecznego i publicznego. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym wymaga podjęcia od lokalnych władz działań aktywizujących i integrujących starszych mieszkańców sołectwa, skutkujących utworzeniem nowych lub umocnieniem dawnych więzi społecznych.

#### *Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze*

Sołectwo charakteryzuje się wysoką liczbą rodzin objętych wsparciem w postaci zasiłków na dzieci do lat 17, co jest **skutkiem** jednego z wcześniej zdiagnozowanych problemów dotyczących korzystania z pomocy środowiskowej. Jak wskazano, w obrębie jednostki znaczny odsetek mieszkańców cechuje się niską samowystarczalnością ekonomiczną (występowanie ubóstwa) lub zmagają się z innymi problemami (np. niepełnosprawność). Brak zatrudnienia któregoś z członków rodziny lub utrzymywanie się z niewielkich gospodarstw rolnych, a do tego występowanie innych negatywnych zjawisk (często wynikających z trudnej sytuacji życiowej jak np. alkoholizm) i sytuacje losowe (jak np. śmierć bliskich) powodują marazm oraz brak chęci na zmianę swojej sytuacji.

Występowanie tego typu problemów ogranicza możliwości edukacyjne czy społeczne dzieci i młodzieży żyjących w rodzinach zmagających się z trudną sytuacją życiową. Brak zmian może prowadzić do dziedziczenia wykluczenia społecznego oraz innych problemów przez kolejne pokolenie. Słaba motywacja czy wycofanie z rynku pracy stają się sposobem na społeczne funkcjonowanie i jednocześnie powielanie schematów. Brak środków lub ich niewystarczająca

ilość na zaspokojenie podstawowych potrzeb przekłada się na ograniczenia w innych sferach, w tym dotyczących zaspokojenia potrzeb wyższego rzędu (kulturalnych, edukacyjnych, samorealizacji itd.), a także różnego rodzaju wykluczenia: cyfrowe, niezdolność do uczestnictwa w politycznych i kulturalnych aspektach życia społecznego.

*Udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw*

Z ponad połowy wszystkich budynków odnotowanych w obrębie sołectwa istnieje konieczność usunięcia wyrobów azbestowych. Azbest, jako minerał posiadający wyjątkowe właściwości zarówno fizyczne, jak i chemiczne (np. odporność na działanie wysokich temperatur), znalazł szerokie zastosowanie w wielu wyrobach. Przełomem okazało się wykorzystanie go jako składnik do niepalnej papy, stąd jego powszechna obecność na budynkach. Obecnie znaczna część wyrobów azbestowych znajduje się na terenach prywatnych, co znacznie utrudnia ich usunięcie.

Znaczna ilość wyrobów azbestowych wpływa negatywnie na stan zdrowia mieszkańców, doprowadzając również do powstawania chorób układu oddechowego (m.in. pylicy azbestowej) czy łagodnych zmian opłucnowych. Zalegające wyroby azbestowe przyczyniają się także do pogarszania jakości powietrza.

*Lokalny potencjał*

Sołectwo Włóścibórz położone jest w pobliżu lasów, przy drodze powiatowej Sępólno – Gostycyn. Wśród **atutów** sołectwa można wskazać świetlice wiejską, która stanowi centrum kulturalne mieszkańców. Stanowi ona miejsce spotkań i zabaw dla najmłodszych mieszkańców, a także wykorzystywana jest jako punkt oczekiwania dzieci na autobus szkolny. Na terenie sołectwa działa jednosekcyjne Koło LZS, w ramach którego organizowane są zajęcia czasu wolnego dla nastoletniej młodzieży oraz dzieci. We Włóściborzu działa również Koło Gospodyń Wiejskich i Kółka Rolnicze, które aktywnie włączają społeczność lokalną w działania na rzecz swojej miejscowości.

#### 5.4 Obszar 4: Sikorz

Na terenie sołectwa Sikorz zdiagnozowano występowanie następujących problemów:

1. Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze;
2. Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze;
3. Wysoki udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze;
4. Wysoki udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw.

*Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze*

Sołectwo Sikorz charakteryzuje się jednym z wyższych na terenie gminy udziałów osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Mieszkańcy najczęściej zmagają się z ubóstwem, bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizmem i niepełnosprawnością. Część problemów jest pochodną pozostawania bez zatrudnienia lub utrzymywania się z niewielkich gospodarstw rolnych, co **skutkuje** nawarstwianiem się kolejnych problemów. Natężenie negatywnych zjawisk wpływa natomiast na niską jakość życia mieszkańców (brak perspektyw, często złe warunki mieszkaniowe), marginalizację i wycofanie z życia społeczno-kulturalnego.

*Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym podobszarze*

Sikorz jest niewielkim sołectwem o długiej historii (dawniej był własnością rodziny Orlandów), w związku z czym jego zabudowa jest dość stara. Ludzie młodzi poszukując zatrudnienia poza rolnictwem lub chcąc zdobyć wykształcenie wyższe najczęściej decydują się na wyjazd do większych ośrodków (Bydgoszcz, Toruń), osiedlając się tam jednocześnie na stałe. Duże jednostki miejskie dają większe możliwości, oferują wyższe wynagrodzenie za pracę, lepszy dostęp do kultury i większą różnorodność w zakresie spędzania czasu wolnego, są więc atrakcyjnym miejscem rozwoju. Emigracja powoduje, że obszar rewitalizacji traci część zdolnych ludzi, których energia i potencjał mogłyby wzmacniać gminę, w związku z czym w obrębie jednostki odnotowano wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym.



Skutkiem tego są niekorzystne trendy demograficzne (mała liczba urodzeń), postępujące zjawisko starzenia się społeczeństwa oraz braku zastępowalności pokoleń. Generuje to jednocześnie potrzebę podjęcia działań zmierzających do poprawy jakości życia osób starszych – dostosowanie infrastruktury do ich potrzeb, organizacja czasu wolnego, dostęp do specjalistycznej opieki, kultury itd.

*Udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze*

Sołectwo charakteryzuje wysoki udział zasiłków rodzinnych, które przyznawane są rodzicom dzieci do lat 17. Najczęstszą **przyczyną** przyznawania tego typu świadczeń jest niski dochód rodziców lub współwystępowanie innych problemów. Niedostateczne warunki materialno-bytowe ograniczają możliwości rozwojowe dzieci oraz wiążą się z niemożliwością zaspokojenia pewnych wymagań dziecka. W **konsekwencji** pozycja w grupie rówieśniczej dziecka może być niższa, co doprowadza do jego wykluczenia i marginalizacji. Wpływa to także na rozwój psycho-fizyczny dziecka oraz wybór jego dalszej drogi życiowej.

*Udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw*

**Degradacja** sfery środowiskowej dotyczy znacznego udziału budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw. Obecności włókien azbestu w atmosferze, wraz z wdychanym powietrzem wnikają do organizmu człowieka. Źródłem zarażenia jest również woda, do której azbest trafia z gleb zanieczyszczonych ściekami przemysłowymi czy z rur azbestowo-cementowych. Wyroby azbestowe stwarzają poważne zagrożenie dla zdrowia i życia człowieka, wywołując choroby układu oddechowego, nowotwory krtani, żołądka, jelit, trzustki, jajnika czy chłoniaki.

*Lokalny potencjał*

**Potencjałem** sołectwa Sikorz jest bliskie położenie od miasta Sępólno Krajeńskie (około 2 kilometry). Niewielka odległość od ośrodka miejskiego pozwala na szybkie załatwienie spraw administracyjnych oraz zapewnia łatwiejszy dostęp do usług społecznych, opiekuńczych, itp. Dodatkowo położenie jednostki przy drodze wojewódzkiej sprawia, że mieszkańcy nie są uzależnieni od żadnego transportu publicznego. Na terenie sołectwa funkcjonuje świetlica

wiejska, w której realizowane są różnorodne zajęcia, skierowane zarówno do dzieci i młodzieży, jak i osób dorosłych.

## 5.5 Obszar 5: Wysoka Krajeńska

Na terenie sołectwa Wysoka Krajeńska zdiagnozowano występowanie następujących problemów:

1. Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze;
2. Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze;
3. Wysoki udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze;
4. Wysoki udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw.

*Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze*

Mieszkańcy wsi to w przeważającej większości rolnicy z małą ilością ziemi, która generuje dochód na zaspokojenie części lub całości własnych potrzeb. Wysoki odsetek osób pobierających świadczenia ze środowiskowej pomocy społecznej świadczy jednak o dość niskich dochodach, a także występowaniu innych problemów, w tym m.in. ubóstwa czy niepełnosprawności. Generuje to potrzebę pobierania świadczeń ze środków zewnętrznych. Długotrwałe otrzymywanie zasiłków często **prowadzi do** uzależnienia w tej kwestii i braku przejawiania chęci poprawy swojego statusu (np. poprzez podjęcie zatrudnienia). Skutkuje to również złymi warunkami mieszkaniowymi, degradacją statusu społecznego czy nawarstwianiem się problemów.

*Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze*

W związku z tym, że na terenie jednostki nie funkcjonuje żadne przedsiębiorstwo osoby, które chcą podjąć pracę poza sektorem rolniczym zmuszone są do codziennych dojazdów lub wyjazdu z miejsca zamieszkania do większych ośrodków. Podobna sytuacja ma miejsce

w przypadku zdobycia wykształcenia wyższego. Powoduje to częste emigracje ludzi młodych z terenów wiejskich do miast i pozostawianie rodzin, w tym osób starszych. Równie często na wyjazd za granicę decydują się osoby w wieku produkcyjnym, które chcą polepszyć status materialny swój lub swojej rodziny. Wpływ na wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym ma również niski poziom dzietności.

Istotne w tej kwestii jest zapewnienie osobom starszym dostępu do opieki medycznej, usług społecznych, udziału w życiu publicznym i kulturalnym, a także zachęcenie ich do aktywnego włączenia się w działalność na rzecz lokalnej społeczności.

*Wysoki udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze*

Wysoki udział dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny powiązany jest z problemem uzyskiwania niskiego dochodu bądź pozostawania na bezrobociu. Często skorelowane jest to również z występowaniem innych problemów typu alkoholizm, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych itd. Dzieci z rodzin ubogich lub zagrożonych ubóstwem doświadczają różnorodnych problemów związanych z koniecznością ograniczania własnych potrzeb, poczynając od kwestii podstawowych takich jak wyżywienie czy ubiór, a kończąc na zaspokojeniu potrzeb wyższego rzędu (np. samorealizacji). Odrzucenie w środowisku szkolnym, ze względu na nieposiadanie modnego ubrania, telefonu czy rezygnację z wycieczek szkolnych jest przejawem wykluczenia. **Skutkuje** to także problemami w nawiązywaniu kontaktów z rówieśnikami, podejmowaniu działań niezgodnych z prawem czy przedwczesnym kończeniu edukacji.

*Wysoki udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw.*

Na terenie sołectwa znajduje się istotny odsetek budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu. Wyroby azbestowe, stosowane na szeroką skalę w przemyśle, obecnie są najczęściej elementami pokryć dachowych, rur, płyt i tektur miękkich. Emisja pyłu azbestu może powstawać podczas uszkodzeń mechanicznych (np. podczas szlifowania) oraz w trakcie destrukcji (np. emitują go stare płyty pokryć dachowych azbestowo-cementowych

o naruszonej przez czynniki atmosferyczne lub chemiczne powierzchni zewnętrznej). W związku z tym tak istotne jest systematyczne usuwanie wyrobów.

Znaczna liczba budynków, posiadających niezutylizowany azbest, obniża jakość życia mieszkańców, wpływa na zmniejszenie poziomu atrakcyjności jego zamieszkania, a także jest przyczyną wielu chorób.

### *Potencjał*

**Potencjałem** sołectwa jest jego położenie na wzgórzu w malowniczej okolicy, w odległości ok. 10 km od miasta Sępólno Krajeńskie. Na terenie jednostki funkcjonuje również świetlica wiejska będąca miejscem integracji i spotkań, spełniająca jednocześnie funkcje kulturalną dla lokalnej społeczności. W zależności od pory roku odbywają się w niej różnego rodzaju imprezy (m.in. choinka z Mikołajem, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Matki itd.). Działalność przy świetlicy prowadzi Koło Gospodyń Wiejskich i Kółko Rolnicze, a na rzecz wszystkich mieszkańców działa „Stowarzyszenie odnowy Wsi Krajeńskiej”. Największym **atutem** sołectwa jest zintegrowana i aktywna społeczność, która potrafi się zorganizować oraz zadziałać na rzecz dobra wspólnego (kilka lat temu mieszkańcy w ramach prac społecznych wyremontowali świetlicę, pracują przy pozyskaniu i cięciu drewna na potrzeby świetlicy, organizując wydarzenia kulturalne i spotkania integracyjne, naprawiają drogi gruntowe).

## 5.6 Obszar 6: Zalesie

Na terenie sołectwa Zalesie zdiagnozowano występowanie następujących problemów:

1. Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze;
2. Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze;
3. Wysoki udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze;
4. Wysoki udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw.

### *Wysoki udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem na danym obszarze*

W obrębie jednostki działalność prowadzą głównie gospodarstwa rolne, z czego wysoki odsetek z nich stanowią duże podmioty, nastawione na produkcję rolną. Dochody mieszkańców prowadzących mniejsze gospodarstwa (jedynie celem generowania własnego dochodu) często nie wystarczają na zaspokojenie wszystkich potrzeb czy nawet zapewnienie samowystarczalności ekonomicznej, co przekłada się na znaczny odsetek beneficjentów pomocy społecznej. Świadczenia najczęściej są pobierane z tytułu ubóstwa, co związane jest z jednoczesnym występowaniem innych problemów (m.in. podeszły wiek, co wykazała również analiza wskaźnikowa; bezrobocie, wielodzietność). **Skutkiem** braku samowystarczalności ekonomicznej jest często dezorganizacja życia rodziny, zaniedbanie zdrowia, alkoholizm, wycofanie z życia społecznego i kulturalnego oraz brak chęci do zmiany swojej sytuacji.

### *Wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na danym obszarze*

Sołectwo ma charakter typowo rolniczy, przy czym obecnie dominują duże gospodarstwa, nastawione na wielkogabarytową produkcję rolną. Ze względu na fakt, iż na terenie jednostki obserwuje się występowanie dużej liczby **rodzin wielopokoleniowych**, w których najczęściej rodzice przepisują gospodarstwa rolne potomkom, odnotowuje się także znaczny odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Często osoby młode decydują się również na emigrację, w poszukiwaniu lepszego wykształcenia lub perspektyw życiowych, wyludniając jednocześnie wsie czy małe miasteczka. Niewielka liczba dzieci w wieku szkolnym często powoduje zamykanie szkół, co skutkuje degradacją społeczną i kulturalną obszarów wiejskich. Znaczny odsetek osób w wieku poprodukcyjnym związany jest także z kwestiami ekonomicznymi.

Taka sytuacja **wymaga** jednocześnie podejmowania działań w zakresie wspierania aktywności społecznej i kulturalnej seniorów, poprzez organizacje różnego rodzaju wydarzeń, wyjazdów (np. do teatru czy kina) czy warsztatów. Wsparcia wymagają także rodziny sprawujące opiekę nad seniorami, istotne jest stworzenie infrastruktury dopasowanej do ich potrzeb i przystosowanie przestrzeni publicznej.

*Wysoki udział dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na danym obszarze*

Problem wysokiego odsetka dzieci, na które rodzice pobierają zasiłki jest skorelowany ze znaczną liczbą beneficjentów Ośrodka Pomocy Społecznej. Brak samowystarczalności ekonomicznej rodzin, spowodowany m.in. niskim dochodem lub jego całkowitym brakiem, alkoholizmem czy wielodzietnością, wzmagają konieczność sięgania po zewnętrzne źródła utrzymania. Dzieci wychowujące się w rodzinach o obniżonej stopie życiowej mają często mniejsze szanse edukacyjne (brak środków na rozwijanie zainteresowań, zaległości w nauce itd.), a co za tym idzie także zawodowe (znalezienie dobrze płatnej pracy, zdobycie wykształcenia) czy społeczne (uczestnictwo w kulturze). W środowiskach, w których występuje nawarstwienie problemów społecznych powszechne jest zjawisko dziedziczenia biedy, wśród młodszych członków rodziny zaburzenia w sferze uczuciowej, poznawczej i społeczno-moralnej. Braki finansowe wpływają także na postrzeganie dzieci z uboższych rodzin przez szkolne środowisko.

**Skutkiem** tego typu negatywnych zjawisk jest wyuczona bezradność, nie podejmowanie działań na rzecz poprawy własnej sytuacji (głównie ze względu na fakt, iż nikt w nich takiej postawy nie wykształcił), ale również coraz młodszy wiek beneficjentów Ośrodka Pomocy Społecznej. Brak pozytywnych wzorów przyczynia się do trwania w biedzie i powielania jej w następnych pokoleniach.

*Wysoki udział budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw*

Istotnym **problemem** w sferze środowiskowej jest znaczna liczba budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu. Azbest, stosowany powszechnie w XX wieku, jest najczęściej składnikiem lekkich i wytrzymałych płyt eternitowych oraz papy pokrywających budynki mieszkalne i gospodarcze. Stosowano go również jako okładziny ścienne oraz wytłaczane panele do dekoracji ścian i sufitów, stąd jego powszechność. Unieszkodliwianie wyrobów azbestowych jest trudne ze względu na zróżnicowane formy własności posiadłości, na których się znajdują.

Wyroby azbestowe stwarzają poważne zagrożenie dla zdrowia i życia człowieka, czego **skutkiem** są choroby układu oddechowego, nowotwory krtani, żołądka, jelit, trzustki, jajnika czy chłoniaki.

### *Potencjał*

Sołectwo położone jest przy drodze wojewódzkiej nr 241 Sępólno Krajeńskie – Tuchola oraz drodze powiatowej Zalesie – Kamień Krajeński, co świadczy o jego dobrym skomunikowaniu. Znajdująca się na terenie jednostki świetlica (wyposażona w zaplecze kuchenne i toalety) pełni rolę centrum życia kulturalno-społecznego. Istotne znaczenie ma również Szkoła Podstawowa, w której istnienie mieszkańcy wkładają wiele czasu i wysiłku. Jednocześnie wskazać należy, że lokalna społeczność sołectwa jest zintegrowana i aktywna, a w jej obrębie działają takie organizacje jak: Koło Gospodyń Wiejskich, Kółko Rolnicze i Ochotnicza Straż Pożarna.

## 6. Wizja stanu obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu rewitalizacji

Istotnym elementem przy tworzeniu Lokalnego Programu Rewitalizacji była identyfikacja problemów występujących na terenie gminy. Analiza sfery społecznej, środowiskowej i technicznej pozwoliła na wyznaczenie terenów o wysokim poziomie koncentracji zjawisk negatywnych, tym samym wskazując obszar zdegradowany. Natomiast wizja stanowi opis oczekiwanego efektu rewitalizacji na obszarze rewitalizacji w wyniku przeprowadzonej interwencji. Na podstawie przeprowadzonej delimitacji, badania ankietowego, wywiadów pogłębionych i spotkań konsultacyjnych sformułowano następującą wizję obszaru rewitalizacji:

Po zakończeniu Lokalnego Programu Rewitalizacji w roku 2023, Centrum miasta Sępólno Krajeńskie wraz z okolicami Jeziora Sępoleńskiego i sołectw Niechorz, Włóścibórz, Sikorz, Wysoka Krajeńska i Zalesie staną się obszarami o zwiększonej aktywności społecznej, na których podejmowane będą inicjatywy na rzecz wzajemnej integracji, wspierane przez lokalny samorząd i organizacje pozarządowe. Działania te sprawią, że zmniejszy się poziom wykluczenia społecznego, szczególnie wśród osób korzystających z środowiskowej pomocy społecznej, którzy staną się bardziej odpowiedzialni za swoje życie i rozwój osobisty. Inicjatywy skierowane do dzieci do lat 17, pozwolą na wyrównanie szans w dostępie do usług edukacyjnych i społecznych. Zmniejszy się również poziom wykluczenia cyfrowego wśród osób starszych, poprzez zwiększenie kwalifikacji w zakresie nowoczesnych systemów komunikacyjnych. Zmniejszenie liczby budynków pokrytych azbestem pozwoli na poprawę stanu środowiska naturalnego i zwiększy jakość życia mieszkańców, poprzez eliminację wyrobów szkodliwych dla zdrowia i życia. Obszar rewitalizacji będzie również miejscem o wysokiej jakości przestrzeni publicznej, z rozwiniętą infrastrukturą wypoczynkową i przeznaczoną do aktywnego spędzania czasu wolnego.

Przeprowadzona delimitacja wykazała, że obszar rewitalizacji charakteryzuje się przede wszystkim wysokim odsetkiem osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Oznacza to, że na obszarze rewitalizacji występują liczne problemy społeczne, tj. ubóstwo,



bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, niepełnosprawność i alkoholizm. Powody przyznawania świadczeń często łączą się ze sobą – osoby otrzymujące zasiłek z powodu ubóstwa, mogą również otrzymywać wsparcie z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – w związku z czym jedne stają się przyczyną drugich, a niemożliwość zaspokojenia własnych potrzeb, staje się powodem poczucia wykluczenia społecznego i marginalizacji. Kolejny z zdiagnozowanych problemów dotyczy dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny. Znaczny ich udział na obszarze rewitalizacji świadczy o niedostatecznych warunkach materialno-bytowych rodzin. Niski dochód rodziców przyczynia się do zmniejszenia szans rozwojowych dzieci, ograniczając dostęp do pewnych dóbr, tj. odpłatnych usług edukacyjnych, opiekuńczych, szkoleniowych, itp. W wyniku niemożliwości zaspokojenia wymagań dziecka, jego pozycja w grupie rówieśniczej często jest zaniżona. Poczucie marginalizacji i wykluczenia prowadzić może do wielu zachowań, które nie są akceptowalne w społeczeństwie. Z tego względu tak istotne jest objęcie wsparciem całych rodzin, zmagających się z licznymi problemami społecznymi. Poprawa relacji rodzic-dziecko, edukacja w zakresie społeczno-obywatelskim, działania z zakresu integracji czy wsparcie psychologiczne pomogą w przewyżnianiu bieżących problemów, z jakimi zmagają się rodziny, jak i aktywnego ich włączenia do lokalnej społeczności.

Obszar rewitalizacji cechuje się również wysokim odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym. Znaczny udział ludności nieaktywnej zawodowo wymaga podjęcia od władz gminy działań mających na celu zapewnienie wysokiej jakości oferty kulturalno-rekreacyjnej, dostępu do usług czy możliwości rozwoju. W przypadku terenów miejskich oferta skierowana do seniorów jest bardziej dostępna i zróżnicowana, niż na obszarach wiejskich. Świetlice działające w sołectwach wybranych do rewitalizacji, tworzą ofertę kulturalną skierowaną przede wszystkim do dzieci i młodzieży. Wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, przekraczający średnią dla gminy w obu sołectwach, wskazuje na potrzebę organizacji zajęć aktywizujących i integrujących seniorów. W trakcie przeprowadzonych spotkań konsultacyjnych mieszkańcy potwierdzili występowanie problemów społecznych, które zostały zdiagnozowane na etapie delimitacji obszaru rewitalizacji - starzenie się społeczeństwa i ubożenie społeczności. Wskazali również na problem wysokiego poziomu bezrobocia oraz odpływu młodych ludzi z gminy. Mieszkańcy sygnalizowali także niedostateczne wyposażenie

w infrastrukturę społeczną, w tym brak świetlic wiejskich i przedszkoli, oraz techniczną – zły stan dróg i chodników czy słabą bazę turystyczną. W tym względzie najbardziej oczekiwanymi efektami procesu rewitalizacji są: realizacja projektów społecznych mających na celu zwiększenie dostępu do dóbr publicznych, aktywizacji i integracji grup zagrożonych lub wykluczonych społecznie oraz przygotowanie odpowiedniego do tego zaplecza.

W przypadku osób w wieku poprodukcyjnym istotnym działaniem będzie aktywizacja społeczna i kulturalna wskazanej grupy. W tym względzie należy zwrócić uwagę na potrzebę organizacji zajęć, pozwalających na wspólne spędzanie czasu wolnego tj. z rękodzielnictwa, haftowania, spotkania mające na celu integrację międzypokoleniową lub organizowanych terenowo (tj. wyjazdy, ogniska, festyny). Istotne jest również wspieranie osób starszych w zakresie zdobywania nowych kompetencji cyfrowych. Organizacja warsztatów komputerowych z zakresu podstawowej obsługi komputera i Internetu pozwoli seniorom na samodzielne korzystanie z nowych technologii, przyczyniając się do zmniejszenia poziomu wykluczenia cyfrowego. Kluczowym działaniem w tym zakresie jest również podniesienie standardu przestrzeni, poprzez uporządkowanie i zagospodarowanie terenów publicznych, służących rekreacji, wypoczynkowi oraz możliwości uczestniczenia w bezpłatnych wydarzeniach kulturalnych, w tym przede wszystkim osobom wykluczonym społecznie (pobierającym świadczenia z pomocy społecznej, dzieci i młodzieży, osobom starszym, itd.). W tym celu należy zmodernizować infrastrukturę techniczną, która pozwoli na realizację działań miękkich. Na terenie miasta dostrzega się potrzebę dokonania prac związanych z zagospodarowaniem miejsc, które obecnie ze względu na swój stan, nie są atrakcyjne do spędzania czasu wolnego. Również obecna infrastruktura nie jest wystarczająca do pełnienia funkcji kulturalnych i rekreacyjnych, co przyczynia się do małej liczby organizowanych wydarzeń kulturalnych na tym terenie. Podjęcie działań w tym zakresie pozwoli na obcowanie ze sztuką i kulturą w przestrzeni miejskiej. W poprzedniej perspektywie finansowej 2007-2013 na terenach wiejskich dokonano modernizacji świetlic wiejskich i częściowego ich wyposażenia. W tym celu na obszarach objętych rewitalizacją należy zaplanować przedsięwzięcia społeczne, które będą komplementarne z zrealizowanymi projektami infrastrukturalnymi.

Na obszarach wiejskich zdiagnozowany problem dotyczy wysokiego udziału budynków i gospodarstw, w których istnieje potrzeba usunięcia azbestu w stosunku do ogółu budynków i gospodarstw. Wyroby azbestowe stanowią niebezpieczeństwo dla zdrowia i życia mieszkańców. Gmina posiada Program Usuwania Azbestu i Wyrobów Zawierających Azbest, który zakłada całkowite usunięcie azbestu. Jednak właściciele nieruchomości są często niechętni wymianie, która łączy się z poniesieniem znacznych nakładów finansowych. Ponadto, nie zawsze świadomi zagrożeń, jakie wynikają z nieusunięcia materiałów szkodliwych. W tym celu należy na obszarach wiejskich przeprowadzić kampanie informacyjną skierowaną zarówno do właścicieli nieruchomości, jak i pozostałych mieszkańców obszaru rewitalizacji na tematy związane ze skutecznością pozbycia się azbestu z własnej nieruchomości, zobowiązań właścicieli i zarządców nieruchomości z azbestem, procesu demontażu azbestu czy form ubiegania się o dopłaty lub refundacje kosztów za usuwanie azbestu.

Efektem działań rewitalizacyjnych będzie wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego oraz stworzenie aktywnej i zintegrowanej społeczności lokalnej. Osoby starsze, które dzięki nowo nabytym umiejętnościom społecznym i technologicznym (z zakresu nowych technologii), staną się bardziej samodzielne i otwarte na budowanie nowych więzi społecznych. Równy dostęp do zajęć pozaszkolnych, przyczyni się do zmniejszenia poczucia osamotnienia, wykluczenia i marginalizacji dzieci do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłki pomocowe. Poprawa jakości życia zostanie osiągnięta dzięki projektom społecznym skierowanym bezpośrednio do osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie oraz zwiększeniu dostępu do usług społecznych poprzez poprawę stanu infrastruktury technicznej. Planuje się zatem w efekcie:

- ⇒ Zmniejszenie liczby osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej,
- ⇒ Wzrost aktywności społecznej wśród osób starszych,
- ⇒ Wzrost liczby dzieci spędzających aktywnie czas wolny w ośrodkach kultury,
- ⇒ Wzrost wydarzeń kulturalnych skierowanych do osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie,
- ⇒ Zwiększenie liczby budynków i gospodarstw z usuniętym azbestem.

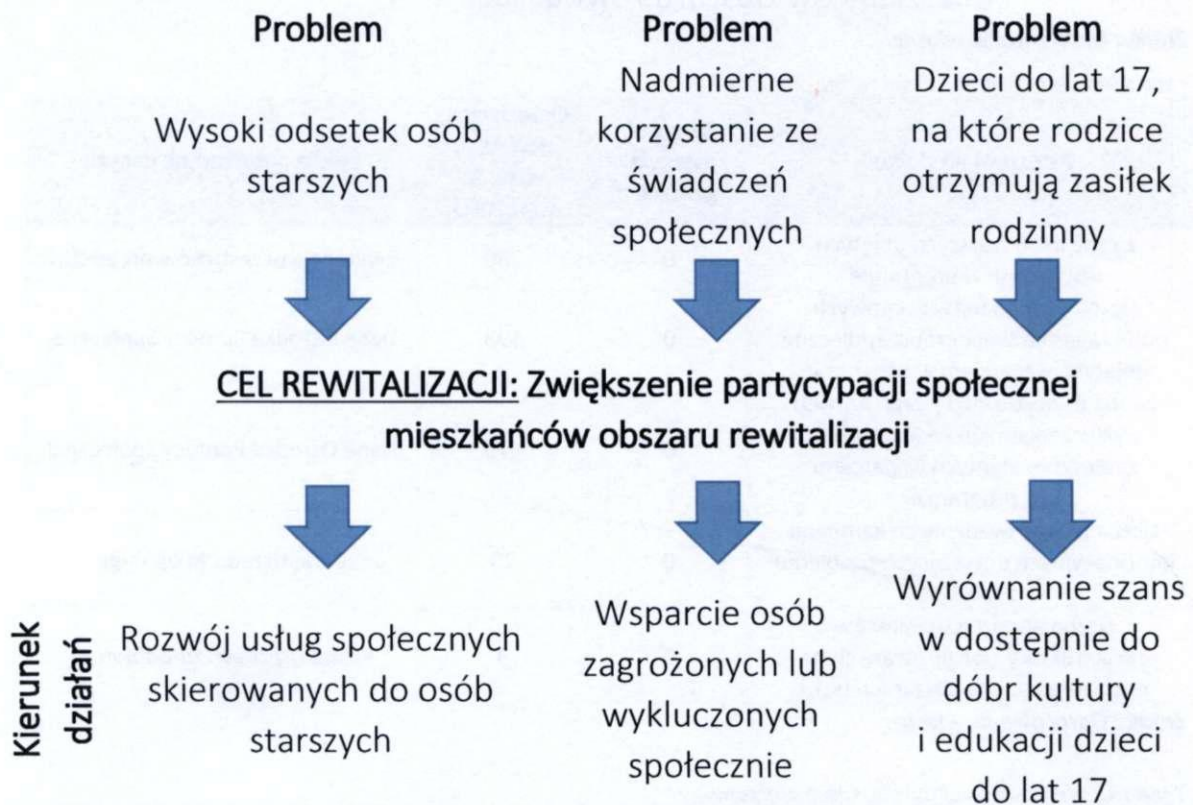
Działania zaplanowane w sposób kompleksowy pozwolą na ograniczenie lub eliminację problemów w sferze społecznej, środowiskowej i technicznej, przy jednoczesnym nie przenoszeniu problemów na inne obszary gminy.

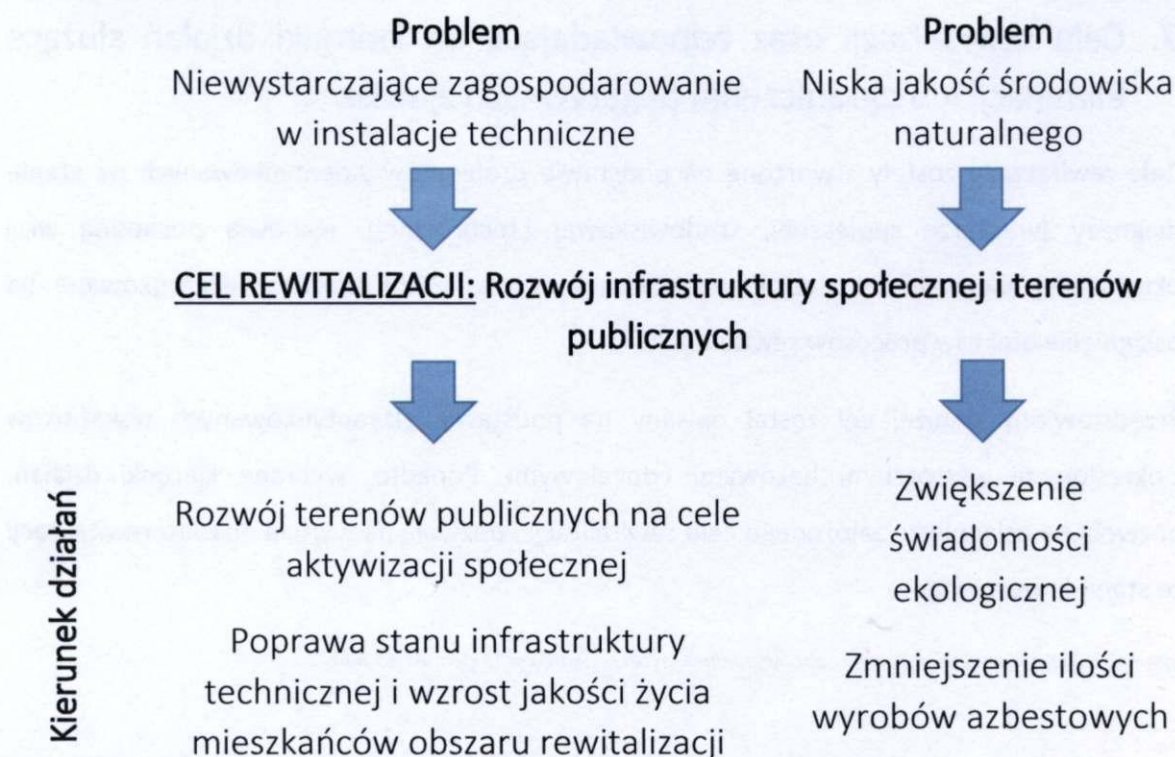
## 7. Cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk

Cele rewitalizacji zostały stworzone na podstawie problemów zidentyfikowanych na etapie diagnozy (w sferze społecznej, środowiskowej i technicznej), stanowią pochodną wizji określającej moment zakończenia rewitalizacji w roku 2023 oraz są ukierunkowane na osiągnięcie efektów procesów rewitalizacji.

Przedstawiony poniżej cel został opisany na podstawie skwantyfikowanych wskaźników z określonymi wartościami bazowymi i docelowymi. Ponadto, wybrane kierunki działań, pozwolą na osiągnięcie założonego celu rewitalizacji i pozwolą na wyjście obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

Rysunek 6 Zdiagnozowane problemy i odpowiadające im cele rewitalizacji i kierunki działań





Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 9 Wskaźniki produktu dla całego programu

Wskaźniki produktu	Wartość bazowa wskaźnika	Oczekiwana, docelowa wartość wskaźnika	Źródła pozyskanych danych
Liczba osób starszych objętych wsparciem w programie	0	780	Ewidencja uczestników projektów
Liczba gospodarstw domowych pobierających świadczenia społeczne objętych wsparciem w programie	0	493	Dane Ośrodka Pomocy Społecznej
Liczba dzieci do lat 17 zagrożonych wykluczeniem lub wykluczonych społecznie objętych wsparciem w programie	0	479	Dane Ośrodka Pomocy Społecznej
Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjnych dotyczących problemu azbestu	0	20	Dane Urzędu Miejskiego
Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach [szt.]	0	3	Protokoły zdawczo-odbiorcze

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 10 Wskaźniki rezultatu dla całego programu

Wskaźniki rezultatu	Wartość bazowa wskaźnika	Oczekiwana, docelowa wartość wskaźnika	Źródła pozyskanych danych
Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, u których wzrosła	0	300	Dane Ośrodka Pomocy Społecznej